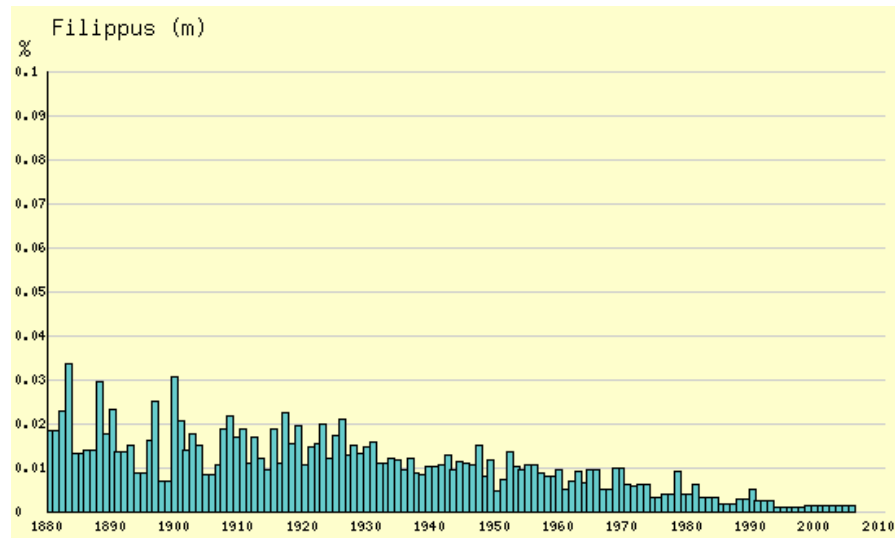

Filippus

Sophie de Koning

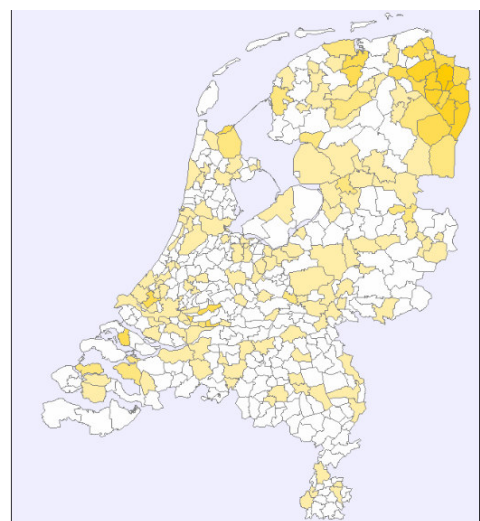
In hoeverre is het huidige beeld van het voorkomen van deze voornaam en zijn varianten veranderd ten opzichte van Van de Schaar's analyse in *Voornamen* (1964)? Dat is wat in deze opdracht onderzocht wordt. Hierbij zal ik gebruik maken van de spreidingskaarten en de voornaamgrafieken van het Meertens Instituut. Deze zal ik van *Filippus* laten zien, van de overige varianten niet. Op de Vlaamse of buitenlandse varianten zal ik niet in gaan, tenzij ze ook in ons land voorkomen. Tot slot zal er een woordenboekbeschrijving gegeven worden van de naam, die gezien kan worden als een geüpdate versie van die van Van de Schaar. Hierin zullen ook de (inmiddels) 'uitgestorven' varianten staan.

Afbeelding 1: de voornaamfrequentie van Filippus in percentages

Filippus is nooit een populaire jongensnaam geweest in Nederland. Van de Schaar gaf geen specifiek deel van ons land aan waar de naam voorkwam, wat betekende dat de naam nergens een geconcentreerde verspreiding had. Nu lijkt de naam het meest voor te komen in Groningen, met als hoogtepunt 0,15% van de inwoners van Winschoten die *Filippus* heten. Dit kan te maken hebben met het traditionele-namenprofiel van het platteland van Groningen.¹ Tegenwoordig wordt de naam nog maar weinig gegeven: vrijwel 0% in 2009 ten opzichte van 0,02% in 1880. De populariteit van *Filip* is daarentegen aardig toegenomen, van 0,01% in 1964 en naar 0,05% in 2009. *Filips* kwam in de tijd van Van de Schaar al niet veel voor, maar lijkt nu richting verdwijning te gaan. Opvallend is dat bij deze naam specifiek het zuiden van Nederland werd aangewezen als voorkomen van deze naam, maar hiervan is enkel Eindhoven nog over met minder dan 0,01%.

Afbeelding 2: de verspreiding van geboorteplaats van Filippus per gemeente in Nederland

¹ Bloothoofd, G., van Nifterick, E. en D. Gerritzen (2004). *Over voornamen: Hoe Nederland aan zijn voornamen komt*. Utrecht: Het Spectrum, hoofdstuk 9, blz. 7

In Groningen en Friesland zijn meer gemeenten waar de naam nog voorkomt (wat wederom te maken kan hebben met het traditionele of voormoderne-namenprofiel van het platteland). Dit plus het feit dat de naam sinds 1950 niet meer gegeven wordt, wekt de indruk dat Van de Schaar ernaast kon zitten met zijn analyse over het voorkomen van deze naam in het zuiden van ons land.

De komende varianten die ik zal bespreken zijn de ‘fl’-varianten. Als eerst noemt Van de Schaar *Fliep*, die overwegend in het zuiden voor zou komen. Een bekend verschijnsel is de voorkeur voor korte, enkel-syllabische namen in het zuiden van ons land (het zogenaamde korte-voornamenprofiel)², wat het voorkomen van *Fliep* zou kunnen verklaren. Voornaamfrequentiegrafieken van *Fliep* worden echter onder het nom van ‘te weinig gegevens voor plot’ echter niet vrijgegeven. Dit betekent dat de naam sinds 1880 niet of nauwelijks aan kinderen is gegeven en het is de vraag of de naam in de tijd van Van de Schaar überhaupt (nog) wel voorkwam. Hetzelfde verhaal is van toepassing op *Flippe*, dat volgens Van de Schaar ook in het zuiden van ons land voorkwam. De naam *Flip* is zeer licht gestegen in populariteit, van (een afgeronde) 0% van de geboren jongens in 1964 naar 0,01% in 2009 die de naam toegedeeld kreeg.

Varianten met de ‘u’ zijn *Fulp*, *Fulps*, *Fup* en *Luppe*. Opvallend bij *Fulp* is dat Van de Schaar het voorkomen aangaf als ‘Woudenberg en elders’, wat nu nog steeds het geval lijkt te zijn. Hierop vul ik ‘Rotterdam en omgeving en Leiden’ aan. De naam komt wel zeer weinig voor en wordt sinds 1954 niet meer aan pasgeboren jongens gegeven. Het voorkomen van *Fulps* lijkt ook in overeenkomst met Van de Schaar’s analyse te zijn, namelijk Texel en de Zaanstreek. Ook deze naam is van een uitstervend ras sinds 1954. *Fup* is helemaal niet meer te vinden in de voornaamdatabanken wat spreiding en frequentie per jaar betreft, wat wederom de vraag oproept hoe Van de Schaar aan deze variant kwam. Dit geldt tevens voor de variant *Lip*. Dat het een zuiderlijke naam zou zijn is niet meer na te gaan, aangezien de naam niet of nauwelijks voorkomt. *Luppe* werd door Van de Schaar getypeerd als Aarschot’s, maar tegenwoordig zien we de naam ook wel, zij het procentueel gezien zeer laag, in Groningen. Als je nagaat dat er sinds 1928 geen *Luppe*’s meer worden geboren in ons land, moeten deze personen inmiddels hoogbejaarde Nederlanders zijn.

De ‘ph’-varianten lijken te hebben gewonnen van de ‘f’-ers. Hieronder vallen *Philip* en *Philippus*. Van de Schaar noemt ook nog *Phulps* in zijn boek, maar deze naam werd enkel begin jaren ’20 aan jongens gegeven, wat om precies te zijn neerkomt op 3 jaar lang 2 geboortes per jaar. De spreiding die hij noemde, namelijk Zuid-Holland, komt nog wel overeen met de huidige spreidingskaarten. *Philip* had in de tijd van Van de Schaar een voorkomen van 0,05%. Anno 2009 is dit 0,08%, wat we nog lang niet als ‘populair’ mogen bestempelen. *Philippus* was vooral in het verleden een veel bekendere naam (0,09% in 1880) dan *Filippus*, maar tegenwoordig worden beide namen nog maar weinig gegeven. De reden dat de ‘Ph’ varianten populairder zijn dan de ‘F’ kan te maken hebben met het feit dat deze Franse varianten komen uit de taal van de oude elite, want veel “ouders lijken te kiezen vanuit een historisch-cultureel en ook wel elitair perspectief”³.

Van de buitenlandse varianten die Van de Schaar noemde heeft een enkeling zich Nederland weten binnen te dringen. Hieronder valt de Franse *Philippe*, die in 1880 ook al voorkwam in

---

² Bloothoof, G., van Nifterick, E. en D. Gerritzen (2004). *Over voornamen: Hoe Nederland aan zijn voornamen komt*. Utrecht: Het Spectrum, hoofdstuk 9, blz. 25

³ Bloothoof, G., van Nifterick, E. en D. Gerritzen (2004). *Over voornamen: Hoe Nederland aan zijn voornamen komt*. Utrecht: Het Spectrum, hoofdstuk 8, blz. 14

ons land, wat wederom te maken kan hebben met een voorkeur voor een elitair aandoende naam. Het gaat om een percentage van 0,02% en dat is nog steeds het geval. De naam komt het meest voor in het zuiden, wellicht doordat dat gebied via België het meest met Franstaligen te maken krijgt. De Italiaanse *Filippo* is sinds 1924 in ons land, maar is altijd erg laag in populariteit gebleven (rond de 0%). Spaanstalige *Felipe* kennen wij sinds 1905, maar is nog niet boven de 0,01% uitgekomen in naamkeuze voor jongens.

Bij de vrouwelijke varianten van de naam is er een grote contrast tussen de namen die stijgen en de namen die dalen in populariteit. Stijgend zijn *Filippa* en/of *Philippa*, *Piene* en de Italiaanse variant *Pippa*. De eerste variant lijkt pas te zijn opgekomen sinds 2004 in ons land, de 'ph' variant is voor het eerst in 1929 in ons land gesignaleerd. Beide naamvarianten zijn afgelopen jaar aan 0,01% van de geboren meisjes gegeven en zijn redelijk verspreid over ons land. *Piene* is voor het eerst gegeven in 1997, maar komt nergens boven de '0%' uit. *Pippa* doet het daarentegen iets beter, van 0% in 1995 naar 0,02% in 2009. Deze varianten tonen alle vier een piek tegen eind 20^e eeuw of begin 21^e eeuw en hebben nergens in ons land echt een dichte concentratie: ze lijken aan een bepaalde trend onderhevig. Volgens Van de Schaar zou *Piene* zich in 1964 vooral concentreren in het zuiden, maar dit lijkt dus niet zo te zijn. Daarnaast is de variant *Filippa* ook niet reëel voor zijn tijd, want die naam kwam toen ook vrijwel niet voor.

Laag in populariteit of zelfs verdwenen vrouwelijke varianten zijn *Filippine*, *Philippine*, *Fulpina*, *Fulpine*, *Philippijntje*, *Phulpina* en *Pijn*. Bij *Filippine* wordt wederom de vraag opgeroepen welke eisen Van de Schaar stelde aan een zogenaamde variant van de naam *Filippus*, omdat *Filippine* al zeker sinds 1880 niet of nauwelijks meer als naam aan meisjes wordt gegeven. Weer is het hier met de 'ph' variant beter gesteld, aangezien *Philippine* al sinds 1880 heel stabiel aan 0,01% van de meisjes wordt toebedeeld. *Fulpina* werd door Van de Schaar als een naam afkomstig van Texel getypeerd, maar hier is vandaag de dag niets van terug te vinden: de naam is bijna volledig verdwenen uit Nederland. Hetzelfde lot treft *Fulpine*, waarover Van de Schaar zei dat het een Friese naam was. *Philippijntje* is aan het verdwijnen sinds 1935, maar heeft wel een opvallende spreiding, namelijk Noord-Holland en Ede. Het ontstaan van de naam kan te maken hebben met dialect invloeden. *Phulpina* is sinds 1880 te weinig voorgekomen om een voornaamgrafiek of een spreidingskaart van te kunnen vinden. Van *Pijn* wordt daarnaast door het Meertens Instituut zelf gezegd dat deze naam helemaal niet voorkomt in Nederland, dus ook deze variant had niet genoemd hoeven worden bij *Flippus*.

Concluderend kan over de spreidingsindeling van Van de Schaar gezegd worden dat deze niet altijd overeen lijkt te komen met de werkelijke spreiding die er geweest moet zijn. De enige varianten waarvoor het wel klopte waren *Fulp*, *Fulps* en *Phulps*. Van een flink aantal varianten (o.a. *Fliiep*, *Flippe*, *Fup*, *Fulpine*, *Phulpina*, *Piene*) konden bijvoorbeeld geen voornaamfrequentiegrafieken gevonden worden en/of werden ze om privacyredenen niet getoond op de verspreidingskaarten, wat ons verteld dat de naam sinds 1880 nauwelijks voorkomt. Dat betekent dat het anno 1964 geen relevante variant meer van *Filippus* is, laat staan dat er iets concreets beweerd kan worden over de spreiding van de naam. Daarnaast bleek bij vijf namen dat zij helemaal niet voorkwamen in Nederland, zeker al sinds 1880. Dit geldt voor de varianten *Fliiep*, *Fup*, *Lip*, *Fulpine* en *Pijn*. Van de Schaar heeft dus flink wat irreële varianten genoemd. Deze zal ik er bij mijn woordenboekbeschrijving uit laten (z.o.z.).

Filippus, Filip, Filips, Fliepe (z.o.vla), Flip, Fluppe (wvla), Fulp (Woudenberg e.e., zh) Fulps (Texel, Zaanstreek), Luppe (gro.), Philiep (Aarschot), Philip, Philippus, Phulps (zh.); *fra.* Philippe (z.ndl); *it.* Filippo, Lippo, Pippo; *spa.* Felipe; *du.* Philip, Philippus, Lip enz.; *eng.* Philip; *hong.* Fülöp; *m.* Filippa, Filippine, Philippa, Philippine, Philippijntje, Piene; *it.* Filippa, Lippo, Pippa, Pippo; *spa.* Felipa; *du.* Philippa, Philippine; *eng.* Philippa; *vr.*

Gri. 'liefhebber van paarden'. Het is reeds een oude gri. naam, bijv. vijf koningen van Macedonië droegen hem. In het N.T. is het de naam van een van de twaalf discipelen (Joh. 1,44v.), volgens de legende gekruisigd in Hiërapolis in Klein-Azië; kerk. feestdag: 11 mei; voorts in het N.T.: Philippus, diaken en evangelist, o.m. vermeld in Hand. 6, 5, waarschijnlijk een hellenist', predikte na de dood van Stefanus in Samaria, doopte Simon de Tovenaar (8, 5v.) en bekeerde de kamerling van Candace (8, 26v.) en woonde later met zijn vier profetisch begaafde dochters te Cesarea; kerk. feestdag: 6 juni. Ook de naam van een heilige, bisschop van Heraclea in Tracië, martelaar tijdens Diocletianus (ca 304); hij wordt in een historische passio als zeer standvastig geschilderd voor de rechter en tijdens zijn folteringen; gest. in Adrianopel; kerk. feestdag: 22 okt. – De naam *Philippe* werd in fra. Gebracht in de 9^e eeuw door Anna van Rusland, vrouw van Hendrik I, die hem aan haaroudste zoon gaf. Hij verbreidde zich daarna in de Koninklijke familie en kwam in bijna iedere generatie tot het eind van de 14^e eeuw voor; daardoor vond hij zijn verbreiding (Lebel 119). - Oudste voorbeeld in Holl. is uit 1134, vr. vorm reeds in 1329: *Philippe van Gelre* (BU 334). - Middeleeuwse vlevormen: *Lippin* en *Lippijn*. – Roepvormen in het zafr.: *Filie*, *Flip*, *Flippie*.